

DAGEROTYP

STUDIA Z HISTORII I TEORII FOTOGRAFII

Nr 1 (25) / 2018

FOTOGRAFIA I SZTUKA

Zespół redakcyjny / Editorial board

Redaktor naczelny / Editor-in-chief

Małgorzata Maria Grąbczewska

Zastępca redaktora naczelnego / Deputy Editor-in-chief

Weronika Kobylińska-Bunsch

Redaktorzy / Editors

dr Magdalena Furmanik-Kowalska, Marek Janczyk

Sekretarz redakcji / Editorial assistance

Barbara Kosińska-Filocha

Rada Naukowa / Scientific Board

Przewodniczący / Chairman

prof. zw. dr hab. Jerzy Malinowski

(Polski Instytut Studiów nad Sztuką Świata, Uniwersytet Mikołaja Kopernika)

Członkowie / Members:

prof. dr hab. Anna Markowska (Uniwersytet Wrocławski, Polski Instytut Studiów

nad Sztuką Świata); dr hab. Wanda Mossakowska (em. prof. Instytutu Sztuki PAN);

dr Anna Seweryn (Archiwum Narodowe, Kraków); Marek Świca (Muzeum Fotografii w Krakowie);

dr hab. Nuno A. Pinheiro (University Institute of Lisbon);

prof. dr hab. Aleksander Żakowicz (Uniwersytet Śląski).

Redaktor numeru / Editor of the issue

Małgorzata Maria Grąbczewska

Tłumaczenie / Translation Steve Jones, Dominik Rudkowski

Opracowanie graficzne / Layout Łukasz Aleksandrowicz

Korekta / Proofreading Marcin Teodorczyk

Skład i łamanie / Typesetting and layout execution Tomasz Klejna

Druk i dystrybucja / Printing and distribution Wydawnictwo TAKO, Toruń

© Copyright by Authors 2018

© Copyright by Stowarzyszenie Historyków Fotografii 2018

© Copyright by Polski Instytut Studiów nad Sztuką Świata 2018

© Copyright by Muzeum Fotografii w Krakowie 2018

ISSN 1233-2445

Adres redakcji / Editorial Board's address

e-mail: dagerotyp@shf.org.pl

Sprzedaż / Sale

Wydawnictwo TAKO: www.tako.biz.pl, tusieczyta.pl

Spis treści / Contents

Małgorzata Maria Grąbczewska „Dagerotyp” – nowy początek	4
‘Daguerreotype’ – new beginning	5

Studia / Studies

Anna Masłowska „O zastosowaniu fotografii do malarstwa” – nowe medium w atelier malarza w XIX w.	14
‘On the use of photography for painting’ – a new medium in the painter’s arsenal in the nineteenth century.	15
Lech Lechowicz Fotografia w kręgu awangardy lat 1909–1939. Konstruktywizm.	74
Photography in the avant-garde circle of 1909–1939. Constructivism	75
Adam Mazur <i>Radość fotografii. Uwagi o twórczości Piotra Ukłańskiego</i>	138
<i>The Joy of Photography. Notes on Piotr Ukłański’s Work</i>	139

Kolekcje / Collections

Monika Kozieln Sztuka współczesna w zbiorach Muzeum Fotografii w Krakowie 169	
Wojciech Walanus Zbiory Fototeki Instytutu Historii Sztuki Uniwersytetu Jagiellońskiego	189

Recenzje / Reviews

Weronika Kobylińska-Bunsch W nieustannym napięciu. Wokół <i>Foto-konstelacji</i> Pawła Mościckiego	197
Witold Kanicki <i>Zaburzona epoka. Polska fotografia artystyczna w latach 1945–1955</i> Macieja Szymanowicza	215

Varia

Stefan Czyżewski Zofia Rydet – dziedzictwo kultury i fotograficzny eksperyment	229
Lech Lechowicz <i>Historia fotografii polskiej, opracowanie zbiorowe</i> – dzieje przedsięwzięcia	235
„Dagerotyp” – zawartość numerów 1–24, oprac. Barbara Kosińska	238
Wybór publikacji związanych z historią i teorią fotografii (lata 2016–2017), oprac. Weronika Kobylińska-Bunsch	246
Summaries	257

Małgorzata Maria Grąbczewska

„Dagerotyp” – nowy początek

„Dagerotyp. Studia z historii i teorii fotografii” [„Daguerreotype. Studies in history and theory of photography”] jest kontynuacją ukazującego się w latach 1993–2015 r. czasopisma „Dagerotyp”, wydawanego początkowo przez Stowarzyszenie Historyków Fotografii, a od 2000 r. wspólnie z Instytutem Sztuki Polskiej Akademii Nauk. W nowej odsłonie „Dagerotyp” pozostanie czasopismem naukowym, jednak poza problematyką z zakresu historii fotografii, pojawią się w nim kwestie związane z teorią fotografii, jej aspektami technologicznymi, artystycznymi, socjologicznymi, funkcjonowaniem, migracjami, różnymi formami jej materialności. Ponadto czasopismo poświęcone będzie samym obrazom i ich relacjom z tekstem, pamięcią i historią.

Czasopismo, zgodnie z poszerzoną koncepcją, stawia sobie za cel badanie, w możliwie najszerszym spektrum tego, w jaki sposób obrazy fotograficzne oddziaływały i oddziałują na człowieka i społeczeństwa, na odbiór świata, jego historii i aktualności. W związku z tym interesują nas zarówno kolekcje oraz archiwa fotograficzne, jak i funkcjonowanie fotografii w książkach oraz prasie, w przestrzeni prywatnej oraz publicznej, w tym w polityce, ale także jej obecność w sztuce jako samodzielny sposób wypowiedzi artystycznej i narzędzie pomagające w pełnej ekspresji artystom uprawiającym wszystkie dziedziny sztuki.

„Dagerotyp. Studia z historii i teorii fotografii” składać się będzie z artykułów zgromadzonych w czterech działach: **Studia / Studies** – będącym dossier tematycznym, **Kolekcje / Collections** – w którym znajdują się artykuły dotyczące zbiorów i archiwów fotograficznych, a także działalności instytucji zajmujących się historią fotografii, **Głosy / Voices** – przeznaczonym dla artykułów niezwiązanych z tematem numeru oraz dla tłumaczeń ważnych tekstów z historii i teorii fotografii oraz dział **Recenzje / Reviews**, który będzie miejscem na recenzje wystaw i publikacji. Informacje na temat programów badawczych,

Małgorzata Maria Grąbczewska

‘Daguerreotype’ – new beginning

‘Daguerreotype. Studies in the history and theory of photography’ [‘Dagerotyp. Studia z historii i teorii fotografii’] is a continuation of the magazine ‘Dagerotyp’, issued in the years 1993 – 2015, initially by the Association of Historians of Photography [Stowarzyszenie Historyków Fotografii], and from 2000 jointly with the Institute of Art of the Polish Academy of Sciences [Instytut Sztuki Polskiej Akademii Nauk]. The magazine will maintain its scientific character but, apart from issues connected with the history of photography, it will also devote attention to the theory of photography, its technical, artistic and sociological aspects, its functioning, migration, various forms of materiality and, perhaps most importantly, it will dedicate space to the images themselves and their relation to text, memory and history.

In line with the present, extended concept, the magazine aims to explore, within the broadest possible spectrum, how photographic images have affected and continue to affect the man and the society, the way of perceiving the world, its history and current affairs. Therefore, we are interested in both, photographic collections and archives, as well as the way photography functions in books and in the press, in private and public areas, including politics, but also in its presence in art, both – as a form of independent artistic expression and as a tool which makes it possible to achieve full artistic expression for artists of all disciplines.

‘Daguerreotype. Studies in the history and theory of photography’ will consist of articles grouped into four main sections: **Studia / Studies** – a thematic dossier, **Kolekcje / Collections** – which will contain articles relating to photographic collections and archives, as well as the activities of institutions concerned with the history of photography, **Głosy / Voices** – designated for articles not connected with the main topic of the particular issue and for translations of important texts on the history and theory of photography, and the **Recen-**

działalności instytucji, festiwalu i innych wydarzeń fotograficznych znajdują się w części zatytułowanej **Varia**. Artykuły w działach *Studia* i *Kolekcje*, stanowiące ponad połowę objętości pisma, będą recenzowane w systemie *peer-review*.

Chcielibyśmy, aby odmieniony „Dagerotyp” był czasopismem interdyscyplinarnym, co w naszym przekonaniu odpowiada transgranicznej i transgresyjnej istocie fotografii. Planujemy wydawanie numerów tematycznych z naborem otwartym w ramach praktyki *Call for papers*. Do współtworzenia pisma planujemy zaprosić, w charakterze autorów, ale i redaktorów prowadzących, badaczy z Polski i zagranicy. W przyszłości całość pisma będzie publikowana w dwóch wersjach językowych: polskiej i angielskiej.

Po długoletniej, owocnej współpracy z Instytutem Sztuki PAN, Stowarzyszenie znalazło nowych partnerów gotowych kontynuować tradycję „Dagerotypu” – to Polski Instytut Studiów nad Sztuką Świata oraz Muzeum Fotografii w Krakowie. Nowa jest również Redakcja, w skład której weszli przede wszystkim przedstawiciele instytucji współwydających czasopismo. Redaktorem naczelnym jest Małgorzata Maria Grąbczewska, która zastąpiła prowadzącą „Dagerotyp” od momentu powstania dr hab. prof. IS PAN Wandę Mossakowską. Jest ona również twórcą pierwszego numeru. Zastępcą rektora naczelnego jest Weronika Kobylińska-Bunsch z Instytutu Historii Sztuki Uniwersytetu Warszawskiego. Sekretarzem redakcji jest Barbara Kosińska-Filocha, wiceprezes Stowarzyszenia Historyków Fotografii. Ponadto w redakcji znaleźli się: dr Magdalena Furmanik-Kowalska (PISnSŚ) oraz Marek Janczyk z Muzeum Fotografii. W Radzie Naukowej pisma, której przewodniczy prof. Jerzy Malinowski (prezes PISnSŚ i Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu), znaleźli się: prof. Anna Markowska (PISnSŚ i Uniwersytet Wrocławski), dr Anna Seweryn (Archywa Narodowe w Krakowie), dr hab. Wanda Mossakowska (prof. em. IS PAN), Nuno A Pinheiro (Instituto Universitário de Lisboa), dr Łukasz Guzek z PISnSŚ i Akademii Sztuk Pięknych w Gdańsku.

Fotografia i sztuka

Pierwszy numer „Dagerotypu” w nowej odsłonie poświęcony jest związkowi fotografii ze sztuką. Wybór tego tematu nie jest przypadkowy. Relacja między tymi dwiema dziedzinami, od zawsze kompleksowa i dynamiczna, jest jednym z najważniejszych uwikłań fotografii. Widziana w czasach dagerotypu jako „młodsza siostra” malarstwa fotografia wyrosła, żeby użyć metafory Oscara Rejlandera, na równoprawną dziedzinę sztuki. Próbując dziś odpowiedzieć na stawiane w XIX w. przez krytyków (ale i samych artystów) pytanie „czy fotografia jest sztuką?”, musielibyśmy zapytać o to, czym byłaby sztuka bez fotografii? Parafrazując Michaela Frieda, możemy stwierdzić, że nigdy dotąd związek

zje / Reviews section for reviews of exhibitions and publications. Information on research programmes, activities of institutions, festivals and other photographic events will be included in the **Varia** section. Articles in the *Studies* and *Collections* sections, constituting over 50% of the volume of the magazine, will be peer-reviewed.

We would like the revamped 'Daguerreotype' to be an interdisciplinary magazine, which, in our opinion, corresponds to the cross-border and transgressive nature of photography itself. Our intention is to publish themed issues on an open 'Call for Papers' basis. We plan to invite authors and researchers from Poland and abroad as co-authors as well as editors. In the future, the entire magazine will be published in two language versions: Polish and English.

After many years of fruitful cooperation with the Institute of Art of the Polish Academy of Sciences, the Association has found new partners ready to continue the tradition of 'Dagerotyp' – the Polish Institute of World Art Studies and the Museum of Photography in Kraków. The editorial board has also changed, and comprises, first and foremost, representatives of the institutions which co-publish the magazine. The new editor-in-chief of the magazine, Małgorzata Maria Grąbczewska, has taken over that role from dr hab. Wanda Mossakowska, who had operated in that capacity from the very beginning of 'Dagerotyp'. The functions of the deputy editor-in-chief have been given to Weronika Kobylińska-Bunsch (Institute of Art History of the Wuniversity of Warsaw. Barbara Kosińska-Filocha, the vice-president of the Association of Historians of Photography, has become the secretary of the editorial board. Other members of the editorial staff include: dr Magdalena Furmanik-Kowalska (Polish Institute of World Art Studies) and Marek Janczyk (The Museum of Photography). The Academic Council of the magazine, chaired by professor Jerzy Malinowski (Polish Institute of World Art Studies – president, Nicolaus Copernicus University in Toruń), comprises: professor Anna Markowska (Polish Institute of World Art Studies and the University of Wrocław), dr Anna Seweryn (National Archives in Kraków), dr hab. Wanda Mossakowska (Institute of Art of the Polish Academy of Sciences – professor emeritus), Nuno A. Pinheiro (Instituto Universitário de Lisboa), dr Łukasz Guzek (Polish Institute of World Art Studies and the Academy of Fine Arts in Gdańsk).

Photography and art

The first issue of the new 'Daguerreotype' is devoted to the relationship between photography and art. The choice of this topic is not accidental. The relationship between these two areas, forever complex and dynamic, has been one of the most important entanglements of photography. Seen in the days of the

między tymi dwiema domenami nie był tak silny i istotny. Zagadnienie to ma już swoją bibliografię i ekspertów, więc nie stawiamy sobie za cel wyczerpującego jego przedstawienia ani też zarysowania problematyki. Teksty zawarte w niniejszym numerze „Dagerotypu” nie tworzą również spójnego opracowania związków między fotografią a sztuką na polskim gruncie. Autorzy, których teksty znajdują Państwo w tym numerze, zaprezentowali wybrane zagadnienia z pogranicza dziedzin. Tekst Anny Masłowskiej, kustosza zbiorów dawnej fotografii w Muzeum Narodowym w Warszawie, jest spojrzeniem na pierwszy okres, w którym krystalizowała się pozycja fotografii wobec sztuki. Autorka przedstawiła złożoność i nieoczywistość relacji: od pomocy w wiernym odwzorowaniu rzeczywistości, przez model w procesie tworzenia i edukacji artystycznej, aż po punkt odniesienia i źródło fascynacji, fotografia nie tylko rozwijała własny język ekspresji, ale miała kluczowy wpływ na kierunki i sposoby rozwoju malarstwa, rzeźby i grafiki. Tekst Lecha Lechowicza poświęcony jest natomiast teoretycznym i artystycznym uwikłaniom fotografii w środowisku awangardy, a przede wszystkim redefinicji sztuki wobec rozwoju fotografii oraz filmu. Przykładem całkowitego stopienia mediów i integracji fotografii i sztuki, artysty i fotografa, jest dzieło i artystyczne *credo* Piotra Ukłańskiego, które komentuje Adam Mazur. Te trzy duże teksty są spojrzeniami na problematykę numeru w trzech kluczowych dla rozwoju związku fotografii i sztuki momentach. Wzbogacają je spojrzenia prezentowane pośrednio, bowiem w recenzjach niezwykle ważnych książek: *Foto-konstelacje* Pawła Mościckiego oraz *Zaburzona epoka. Polska fotografia artystyczna w latach 1945–1955* Macieja Szymanowicza. Pierwsza z publikacji, omówiona przez Weronikę Kobyliańską-Bunsch, dotyczy hybrydycznej i trudnej do zdefiniowania sztuki Marka Piaseckiego. Druga, recenzowana przez Witolda Kanickiego, poświęcona jest dogłębnej analizie działalności polskich instytucji fotograficznych i artystów w pierwszej dekadzie po II wojnie światowej.

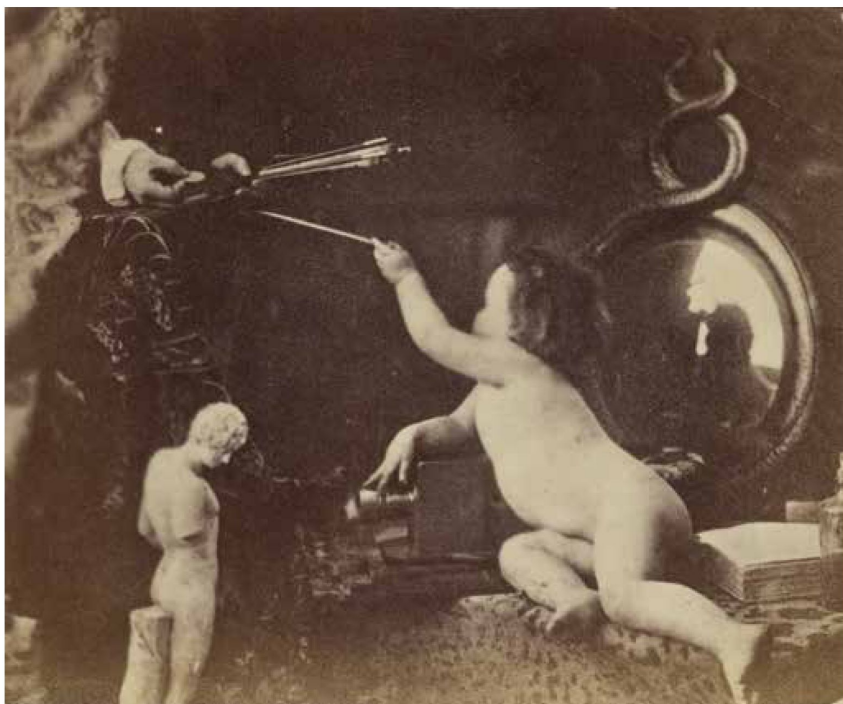
W części poświęconej kolekcjom Monika Kozień z Muzeum Fotografii w Krakowie prezentuje ubiegłoroczne nabytki współczesnych fotografii artystycznych. Przybliżyła jednocześnie zwrot w strategii kolekcjonerskiej muzeum, które, świadome swojej pozycji jedyne muzeum fotograficzne w Polsce, stara się stworzyć kompletne, możliwie aktualne zbiory.

Pierwszy numer nowego „Dagerotypu” zamykają omówienia trzech aktualnie prowadzonych projektów poświęconych historii fotografii. Dwa z nich, finansowane z grantów Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, dotyczą bezpośrednio interesującego nas zagadnienia. Są to: projekt opracowania Fototeki Instytutu Historii Sztuki Uniwersytetu Jagiellońskiego, autorstwa dr. Wojciecha Walanusa oraz projekt poświęcony twórczości Zofii Rydet, omówiony przez prof. Stefana Czyżewskiego. Na koniec przedstawiamy przedsię-

dagerreotype as the ‘younger sister’ of painting, photography has grown – to use the metaphor of Oscar Rejlander – to become an equal field of art. Trying to answer today the question posed by critics (as well as artists themselves) in the 19th century – ‘is photography art?’ – we would have to ask what art would be without photography. Or paraphrase Michael Fried and say that never before has the relationship between the two domains been so strong and so relevant. This subject already has its own bibliography and experts, so neither do we set ourselves the objective of providing an exhaustive presentation of this problem, nor to outline the various issues connected with it. The papers included in the present issue of the ‘Daguerreotype’ do not strive to present a comprehensive outline of the relationships of photography and art in Poland as well. Instead, the authors, whose texts you will find in the current edition, present selected issues from the border of artistic fields. The text by Anna Masłowska – custodian of the collections of old photographs at the National Museum in Warsaw – offers a glimpse at the first period, during which the position of photography in relation to art was taking shape. The author presents the complexity and the non-obviousness of that relation: from a tool, helpful in faithful reproduction of reality, through being a model in the process of creation and artistic education to becoming a reference point and a source of fascination, photography was not only developing its own language of expression, but also exerted influence over the directions and ways in which painting, sculpture and graphics evolved. Lech Lechowicz’s text is devoted to the theoretical and artistic entanglements of photography in the avant-garde milieu and, above all, the redefinition of art in the context of advancing photography and film. An example of the complete merger of media and the integration of photography and art, artist and photographer, is the work and artistic credo of Piotr Ukłański, as commented on by Adam Mazur. These three substantial texts look at this issue’s theme from the perspective of three moments that were critical to the development of the relationship of photography and art. They are further enriched by insights presented indirectly – in the reviews of tremendously important books: *Foto-konstelacje* by Paweł Mościcki, and *Zaburzona epoka. Polska fotografia artystyczna w latach 1945–1955* by Maciej Szymanowicz. The former of the two, reviewed by Weronika Kobyliańska-Bunsch, is concerned with the hybrid and difficult to define art of Marek Piasecki. The latter, covered by Witold Kanicki, offers an in-depth analysis of the activities of the Polish photographic institutions and artists in the first decade after the Second World War.

In the **Kolekcje / Collections** section, Monika Kozień from the Museum of Photography in Kraków presents last year’s acquisitions of contemporary artistic photographs. At the same time, she highlights the change in the collection

wzięcie „Historia fotografii polskiej”, które, choć o charakterze pionierskim i podstawowym, ma wielkie problemy z uzyskaniem kadru organizacyjnego i finansowego, koniecznych do realizacji. Losy ambitnego projektu zespołowego, którego początki sięgają 2009 r., prezentuje Lech Lechowicz, autor jego koncepcji i niestrudzony propagator.

1. Oscar Gustave Rejlander, *Fotografia w wieku dziecięcym podaje malarzowi dodatkowy pędzel / The Infant Photography Giving the Painter an Additional Brush*, ok. 1856 / around 1856, odbitka na papierze albuminowym / albumen silver print, The J. Paul Getty Museum, Los Angeles

strategy of the museum, which, aware of its position as the only museum of photography in Poland, aims to create collections which are as complete, and as up-to-date as possible.

The first issue of the new 'Daguerreotype' is rounded off by a discussion of three current projects devoted to the history of photography. Two of them, financed from grants from the Ministry of Science and Higher Education, are of direct interest to us. These are: dr Wojciech Walanus's project of the development of the photo library at the Institute of Art History of the Jagiellonian University, and a project dedicated to the work of Zofia Rydet, outlined by professor Stefan Czyżewski. Finally, we present 'The History of Polish Photography' initiative, which, despite its pioneering and basic character, experiences serious difficulties with securing the staff and finance necessary for its completion. The fortunes of this ambitious team project, whose origins go back to 2009, are presented by Lech Lechowicz, the author of its concept and its tireless promoter.